

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલેકેશન નં. ૧૨૮૨૫ સન ૨૦૧૪ની

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી

૧ સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને આ ચુકાદો જોવા મંજૂરી આપી શકાય છે કે નહીં? હા
૨ રિપોર્ટરને મોકલવું કે નહીં ? હા
૩ શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા ઈચ્છે છે?
૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે? ના
૫ શું તે દીવાની ન્યાયાધીશને પરિપત્રિત કરવાનું છે ? ના

પંકજભાઈ હીરાભાઈ પટેલ....અરજદાર(રો)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨....સામાવાળા(ઓ)

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી એનડી નાણાવટી, વરિષ્ઠ વકીલ સાથે શ્રી એમજે મહેતા, વકીલ
સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી પીપી બનાજી, સહાયક સરકારી વકીલ
સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફથી સુશ્રી સેજલ કે. માંડવિયા, વકીલ
સામાવાળા(ઓ) નં. ૩ તરફથી શ્રી બીએ સુરતી, વકીલ

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી
તારીખ : ૨૩ / ૧૨ / ૨૦૧૪

સી.એ.વી. જજમેન્ટ

૧. રૂલ. શ્રી પી.પી. બનાજી, વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ, સામાવાળા નં. ૧ માટે નિયમની નોટિસની બજવણી માફ રાખે છે, સુશ્રી સેજલ કે. માંડવિયા, વિદ્વાન વકીલ, સામાવાળા નં. ૨ માટે નિયમની નોટિસની બજવણી માફ રાખે છે અને શ્રી બી.એ. સુરતી, વિદ્વાન વકીલ, સામાવાળા નં. ૩ માટે નિયમની નોટિસની બજવણી માફ રાખે છે. કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાને લઈ તેમજ સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી, આ અરજીની અંતિમ રીતે સુનાવણી કરીને તેનો નિર્ણય કરવામાં આવે છે.

૨. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી આ અરજી પડકાર સામાવાળા નં. ૧-વધારાના વિકાસ આયુક્ત દ્વારા તા. ૩૦.૦૮.૨૦૧૪ના રોજ કરવામાં આવેલા આદેશને તથા સામાવાળા નં. ૨- જિલ્લા વિકાસ અધિકારી, જિલ્લા પંચાયત, દરિયા મહેલ, સુરત દ્વારા તા. ૩૦.૦૬.૨૦૧૪ના રોજ કરવામાં આવેલા આદેશને છે, જેના દ્વારા અરજદારને ગુજરાત પંચાયતો અધિનિયમ, ૧૯૮૩ની કલમ ૫૭ (૧) ની જોગવાઈઓ હેઠળ ગ્રામ પંચાયત, કઠોરના સરપંચ પદ પરથી દૂર કરવામાં આવ્યો છે।

૩. સંક્ષેપમાં રજૂ કરેલા તથ્યો, જેઓના કારણે હાલની અરજી ઉદ્ભવી છે, તેવા છે કે અરજદાર કઠોર ગ્રામ પંચાયત, તાલુકો કામરેજ, જિલ્લો સુરતના સરપંચ તરીકે ચૂંટાયા હતા અને તેઓ ૧૭.૦૧.૨૦૧૨થી તે હિસાબે પોતાની ફરજો

બજાવી રહ્યા હતા. ૦૨.૦૭.૨૦૧૨ના રોજ, મદની ડેવલપર્સે ગામ કઠોર સ્થિત બ્લોક નં. ૫૦૦-બી-૨-૩માં વિકાસ પરવાનગી માંગતી અરજી કરી હતી. ૦૮.૦૭.૨૦૧૨ના રોજ, કઠોર ગ્રામ પંચાયતે સર્વાનુમતે ઠરાવ નં. ૧૬૧ પસાર કર્યો, જેના દ્વારા કેટલીક શરતોને આધીન રહી મદની ડેવલપર્સને વિકાસ પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવી હતી. સામાવાળા નં. ૩ (મૂળ ફરિયાદી) એ સામાવાળા નં. ૨ સમક્ષ અરજી કરીને એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે અરજદારે મદની ડેવલપર્સને ખોટી રીતે વિકાસ પરવાનગી આપી છે, તેથી અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧)ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેમની સામે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે. સામાવાળા નં. ૨ એ અરજદારને તા. ૧૪.૦૫.૨૦૧૩નું કારણ દર્શાવતું નોટિસ અનેક આધારોએ આપી હતી અને તેમને એ સમજાવવા કહેવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમની કલમો ૫૭(૧), ૩૦(૧), ૩૨(૧)(બી), ૫૫(૧) અને ૫૮(૧)ની જોગવાઈઓ હેઠળ તેમની સામે કાર્યવાહી કેમ ન કરવામાં આવે. અરજદારે તા. ૨૮.૦૫.૨૦૧૩ના રોજ કારણ દર્શાવતાં નોટિસનો વિગતવાર જવાબ આપ્યો હતો અને તેમાં કારણ દર્શાવતાં નોટિસમાં ઉલ્લેખિત કાનૂની જોગવાઈઓ હેઠળ તેમના સામે કરાયેલા તમામ આક્ષેપો અંગે સ્પષ્ટીકરણ આપ્યું હતું. અંતે, સામાવાળા નં. ૨ એ વિવાદિત આદેશ તા. ૩૦.૦૬.૨૦૧૪ના રોજ પસાર કરીને એવું ઠરાવ્યું હતું કે અરજદાર, ગ્રામ પંચાયતના સરપંચ હોવા છતાં, મદની ડેવલપર્સને વિકાસ પરવાનગી આપતો ઠરાવ નં. ૧૬૧ પસાર કરવો જોઈએ નહોતો, કારણ કે ઉક્ત મદની ડેવલપર્સે કેટલીક ભંગચૂકો કરી હતી, જેમાં ૧૧.૦૨.૧૯૮૬ના રોજ આપવામાં આવેલી બિન-કૃષિ ઉપયોગ પરવાનગીની

કેટલીક શરતોના ભંગનો પણ સમાવેશ થાય છે. સામાવાળા નં. ૨ મુજબ, અરજદારની આ કાર્યવાહી સરપંચ તરીકેની તેમની સત્તાઓનો દુરુપયોગ બને છે; તેથી, અરજદારને અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧)ની જોગવાઈઓ હેઠળ સરપંચના પદ પરથી દૂર કરવામાં આવ્યા હતા. સામાવાળા નં. ૨ ના આદેશથી વ્યથિત થઈ અરજદારે સામાવાળા નં. ૧ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી. તે અપીલ વિવાદિત આદેશ તા. ૩૦.૦૮.૨૦૧૪થી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. આ પરિસ્થિતિઓમાં, અરજદારે ઉપરોક્ત બંને આદેશોને પડકારતા આ અદાલતનો આશરો લીધો છે.

૪. અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન પરિષ્ક વકીલ શ્રી એન.ડી. નાણાવટી તથા શ્રી એમ.જે. મહેતા, વિદ્વાન વકીલે નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી છે:

(૧) અરજદારને અપાયેલ કારણ દર્શાવવાની નોટિસ અસ્પષ્ટ છે અને જરાય નિશ્ચિત નથી. તે અધિનિયમની અનેક જોગવાઈઓનો આશરો લઈને બહાર પાડવામાં આવી છે. અરજદાર માટે એ જાણવું મુશ્કેલ બન્યું હતું કે તેની સામે કઈ ચોક્કસ જોગવાઈ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવશે, તેથી તેના વિરુદ્ધ મૂકવામાં આવેલા પ્રત્યેક અને દરેક આક્ષેપ અંગે તેણે વિગતવાર ખુલાસો આપ્યો છે. અરજદારના જવાબનો વિચાર કર્યા બાદ, અંતે, સામાવાળા નં.૨ એ અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) ની જોગવાઈઓનો આશરો લઈ ગ્રામ પંચાયતના સરપંચ તરીકે અરજદારને હટાવી દીધા છે.

(૨) કાર્યવાહી પ્રારંભથી જ ખામીયુક્ત છે અને સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા જારી કરાયેલ કારણ દર્શાવો નોટિસ પોતે જ મનન-વિચારના અભાવને દર્શાવે છે,

કારણ કે તેમાં અધિનિયમ હેઠળની કાયદાની તમામ સંભવિત જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

(૩) અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળનો વિવાદિત આદેશ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા માત્ર આ એકમાત્ર આધાર પર પસાર કરવામાં આવ્યો છે કે કઠોર ગ્રામ પંચાયતે તા. ૦૯.૦૭.૨૦૧૨ના રોજ સર્વાનુમતે ઠરાવ નં. ૧૬૧ પસાર કરીને મદની ડેવલપર્સને વિકાસની મંજૂરી આપી હતી અને ઉક્ત મદની ડેવલપર્સે અન્ય બાબતો ઉપરાંત, બિન-કૃષિ ઉપયોગની મંજૂરીની કેટલીક શરતોનો ભંગ કર્યો છે. સામાવાળા નં. ૨ એ આ હકીકત નજરઅંદાજ કરી છે કે ઉક્ત ઠરાવ ગ્રામ પંચાયતના સમગ્ર મંડળ દ્વારા સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, તેથી અરજદારને વ્યક્તિગત રીતે જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં, આક્ષેપિત શરતભંગ મદની ડેવલપર્સ દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે, અરજદાર દ્વારા નહીં, અને મદની ડેવલપર્સના કૃત્યો માટે અરજદારને જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. અરજદાર વિરુદ્ધ ગેરકાયદેસર નાણાકીય લાભનો કોઈ આક્ષેપ નથી અને એવું પણ આક્ષેપિત નથી કે તેના કોઈ કૃત્યથી ગ્રામ પંચાયતને નાણાકીય નુકસાન થયું છે. તેથી, સામાવાળા નં. ૨ નો વિવાદિત આદેશ, જે સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા સમર્થિત કરવામાં આવ્યો છે, રદ કરવામાં આવવો યોગ્ય છે, કારણ કે અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧)માં દર્શાવ્યા મુજબ સરપંચને દૂર કરવા માટેની કોઈપણ આવશ્યક શરતો પૂર્ણ થતી નથી.

(૪) કબૂલ કર્યા વિના માત્ર ધારણા રૂપે એવું માનીએ કે કોઈપણ કારણસર મદની ડેવલપર્સને પરવાનગી આપવામાં આવવી જ ન જોઈતી હતી, તો પણ

સામાવાળાઓ માટે અધિનિયમની કલમ ૨૪૯ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ગ્રામ પંચાયતનો ઠરાવ સ્થગિત કરાવવો ખુલ્લો હતો. જોકે, સામાવાળાઓ દ્વારા એવી કોઈ કાર્યવાહી કરવામાં આવી નથી.

(૫) અરજદારે કારણ દર્શાવતી નોટિસનો જવાબ આપ્યો છે અને જણાવ્યું છે કે મદની ડેવલપર્સ દ્વારા કરાયેલ કોઈપણ ભંગ માટે તેને જવાબદાર ઠરાવી શકાય નહીં. સામાવાળા નં.૧ સમક્ષ, અરજદારે આ અદાલતના સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૬૨૦૨ સન ૨૦૦૧ માં, તા. ૩૧.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ આપેલ એક ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં આ જ સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે. તેમ છતાં, સામાવાળા નં.૧ એ ઉક્ત ચુકાદાને ધ્યાનમાં લીધા વગર તેને ઉપેક્ષિત કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

(૬) જો મદની ડેવલપર્સે કોઈ શરતોનો ભંગ કર્યો હોય, તો તેના વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવી સક્ષમ સત્તાધિકારીઓનું કામ છે. આ બાબતમાં કાર્યવાહી કરવા માટે સામાવાળા નં. ૨ તરફથી સંદેશ પ્રાપ્ત થયા બાદ, અરજદારે મદની ડેવલપર્સને અગાઉથી જ નોટિસ આપી દીધી છે.

(૭) અધિનિયમની કલમ ૫૭ ની ઉપકલમ (૧) ની જોગવાઈઓ લાગુ પડે તે માટે, એ સાબિત કરવું આવશ્યક છે કે સરપંચ, અથવા ઉપસરપંચ, જે કેસ હોય તે મુજબ, (૧) ફરજના નિર્વહમાં ગેરવર્તનનો દોષી છે, (૨) કલંકજનક વર્તનનો દોષી છે, (૩) તેણે પોતાની સત્તાનો દુરુપયોગ કર્યો છે, (૪) અધિનિયમ હેઠળની પોતાની ફરજો અને કાર્યોના પાલનમાં સતત કસૂર કરી છે અને (૫) આ અધિનિયમ હેઠળની પોતાની ફરજો અને કાર્યો બજાવવામાં અસમર્થ બન્યો છે.

ઉપરોક્ત પૈકી કોઈપણ તત્વ વર્તમાન કેસમાં અરજદાર વિરુદ્ધ લાગુ પડતાં નથી, કારણ કે તેના વિરુદ્ધનો આક્ષેપ તેણે પોતાની વ્યક્તિગત હિસ્સેદારીમાં કરેલા કોઈ કૃત્ય સંબંધિત નથી, જેથી અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) ના ઉપરોક્ત કોઈપણ તત્વો લાગુ પડે.

(૮) ગ્રામ પંચાયત દ્વારા સર્વસંમતિથી ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો એ આધાર પર અરજદારને હટાવી શકાય નહીં. તે બાબત માટે અરજદાર વ્યક્તિગત રીતે જવાબદાર નથી. કાયદાની આ સ્થિતિ આ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં સ્પષ્ટ કરી છે, જેઓનો સામાવાળાઓએ વિચાર કર્યો નથી.

(૯) ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર મૂક્યો છે.

(૧) કમલાબેન રોહિતભાઈ પટેલ વિ. એડિશનલ ડેવલપમેન્ટ કમિશનર, જે ૨૦૦૦(૨) જીએલઆર ૧૧૭૪ માં અહેવાલિત છે.

(૨) લાલાધર પ્રાગજી અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, ૧૯૯૬(૨) જીએલઆર ૨ માં અહેવાલિત.

(૩) ઉદયસિંહ શંકરસિંહ ઝાલા વિ. એસ.ડી. વાડેરા, અધિક વિકાસ આયુક્ત અને અન્ય, ૧૯૯૬(૨) જી.એલ.આર. ૩૪૯ માં અહેવાલિત

(૪) વિશેષ દિવાણી અરજી નં.૬૨૦૨ ની ૨૦૦૧ માં ૩૧.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ નક્કી કરાયેલ ચુકાદો.

(૫) દીપકભાઈ મોહનભાઈ પટેલ વિ. એ. એસ. પટેલ અથવા તેમના પદના ઉત્તરાધિકારી અને અન્ય, ૨૦૦૯(૩) જીએલઆર ૨૧૬૭ માં અહેવાલિત

ઉપરોક્ત રજૂઆતોના આધારે, અરજદાર તરફથી એવી અરજ કરવામાં આવે છે કે સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વિવાદિત આદેશો રદ કરવામાં આવે.

૫. શ્રી પી.પી. બણાજી, વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ, રજૂ કરે છે કે તેઓ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા રજૂ કરાયેલ દલીલોને સ્વીકારશે.

૬. સામાવાળા નં.૨ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રીમતી સેજલ કે. માંડવિયાએ રજૂ કર્યું છે કે કારણદર્શન નોટિસમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કારણદર્શન નોટિસમાં ઉલ્લેખિત તમામ કલમો હેઠળ અરજદાર દ્વારા અનેક અનિયમિતતાઓ આચરવામાં આવી હતી. અરજદારે કારણદર્શન નોટિસનો જવાબ આપ્યો હતો અને તેના જવાબને વિચારણામાં લઈને, અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળ તેને સરપંચના પદ પરથી દૂર કરવાનો આદેશ યોગ્ય રીતે પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

(૧) કે અરજદારે મદની ડેવલપર્સને મંજૂરી આપતી વખતે યોગ્ય કાળજી લીધી નહોતી. ઉક્ત મંજૂરી આપતા પહેલાં અરજદારે વિવિધ સત્તાધિકારીઓનો અભિપ્રાય મેળવ્યો નહોતો. આમ ન કરીને અરજદારે સરપંચ તરીકે પોતાની ફરજો યોગ્ય રીતે બજાવી નહોતી, તેથી તે આ હોદ્દા પર ચથાવત્ રહેવા સક્ષમ નથી.

(૨) તે કે અરજદાર ગ્રામ પંચાયતના વડા હોવાથી ગ્રામ પંચાયત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ઠરાવ માટે અંતિમ રીતે જવાબદાર છે અને એવો ઠરાવ પસાર ન થાય તેની ખાતરી કરવી તેની ફરજ હતી.

(૩) સામાવાળા નં. ૨ એ અરજદારને પૂરતી સુનાવણીનો અવસર આપ્યા બાદ, અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળ તેમને સોંપવામાં આવેલ વિવેકાધીન સત્તાઓનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરીને અરજદારને દૂર કર્યો છે; તેથી, આ અદાલત વિવાદિત આદેશમાં હસ્તક્ષેપ ન કરે.

(૪) સામાવાળા નં. ૨ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે ગણપત મોહનભાઈ વસાવા વિ. વધારાના વિકાસ કમિશનર ના મામલામાં આ અદાલતના ૨૦૦૮(૨) જીએલએચ ૩૪૨ માં અહેવાલિત ચુકાદા પર આધાર મૂક્યો છે.

૭. સામાવાળા નં. ૩ (ફરિયાદી) તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ શ્રી બી.એ. સુરતીએ રજૂઆત કરી છે કે અરજદારનો આ દાવો કે ઠરાવ સમિતિ દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો છે અને તે માટે તે જવાબદાર નથી, તે ખોટો છે. ઠરાવ પસાર થયા પછી, સામાવાળા નં. ૨ એ બાંધકામ અટકાવવા માટે આગળની કાર્યવાહી કરવા અરજદારને જાણ કરી હતી, પરંતુ અરજદારે તેવી કાર્યવાહી કરી નથી.

(૧) કારણ દર્શાવતી નોટિસમાં અરજદાર વિરુદ્ધ ગંભીર આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે અને જો અરજદારને તેના પદ પર ચથાવત રહેવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો વ્યાપક જનહિતને હાનિ પહોંચશે.

(૨) કે સામાવાળા નં. ૨ એ મામલાના પ્રત્યેક અને દરેક પાસાનો વિચાર કર્યો છે અને યોગ્ય રીતે આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે કે અરજદાર દ્વારા સત્તાનો દુરુપયોગ થયો છે. તેથી, અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળ દૂર કરવાની સત્તાનો યોગ્ય રીતે સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

(૩) સામાવાળા નં. ૧, અપીલીય સત્તાધિકારી હોવા નાતે, સામાવાળા નં. ૨ ના આદેશની યોગ્ય રીતે પુષ્ટિ કરી છે. અરજદાર વિરુદ્ધ સમવર્તી નિષ્કર્ષો નોંધાયેલા હોવાથી, આ અરજીને પ્રારંભિક તબક્કે જ ફગાવી દેવી આવશ્યક છે.

(૪) ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

(૧) બાથુતમલ રાયચંદ ઓસવાલ વિ. લક્ષ્મીબાઈ આર. ટાર્ટા, જે (૧૯૭૫) ૧ એસ.સી.સી. ૮૫૮ માં અહેવાલિત છે

(૨) મોહમ્મદ યુસુફ વિ. ફૈજ મોહમ્મદ, જે ૨૦૦૯(૩) એસસીસી ૫૧૩ માં અહેવાલિત છે

૮. આ અદાલતે સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને નોંધપોથી પર રહેલી સામગ્રી તેમજ બારમાં કરવામાં આવેલી દલીલો અંગે વિચારપૂર્વકનું અવલોકન કર્યું છે.

૯. સામાવાળા નં.૨ દ્વારા જારી કરાયેલ તા. ૧૪.૦૫.૨૦૧૩ ની કારણદર્શક નોટિસના અવલોકનથી જાણવા મળે છે કે, તે નોટિસમાં અરજદાર વિરુદ્ધ અનેક આક્ષેપો દર્શાવી, અધિનિયમની તમામ સંભવિત જોગવાઈઓ હેઠળ, જેમાં પદચ્યુતિ, અયોગ્યતા અને નિલંબનનો પણ સમાવેશ થાય છે, કાર્યવાહી સૂચવવામાં આવી છે. ઉક્ત કારણદર્શક નોટિસ દ્વારા સામાવાળા નં.૨ એ અરજદારને એ સ્પષ્ટ કરવા જણાવેલ છે કે અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧), ૩૦(૧), ૩૨(૧)(બી), ૫૫(૧) અને ૫૮(૧) હેઠળ તેની સામે કાર્યવાહી કેમ ન કરવામાં આવે. અરજદારે ઉક્ત કારણદર્શક નોટિસના જવાબમાં રજૂ કરેલો

વિગતવાર જવાબ વિચાર્યા પછી, સામાવાળા નં.૨ એ તા. ૩૦.૦૬.૨૦૧૪ નો આક્ષેપિત આદેશ અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) ની જોગવાઈઓ હેઠળ પસાર કરીને, માત્ર આ એક જ આધાર પર કે ગ્રામ પંચાયત દ્વારા મદની ડેવલપર્સને વિકાસ માટેની મંજૂરી આપતો ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને જેમણે સક્ષમ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલી અમુક મંજૂરીઓનો ભંગ કર્યો હતો, અરજદારને સરપંચના પદ પરથી દૂર કર્યો છે. ઉક્ત આદેશ પસાર કરતી વખતે સામાવાળા નં.૨ એ જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે તે એ છે કે ગ્રામ પંચાયત દ્વારા ઉક્ત ઠરાવ પસાર કરવો એ અરજદાર-સરપંચ દ્વારા સત્તા અને હોદ્દાનો દુરુપયોગ સમાન છે. સામાવાળા નં.૧ એ પણ, સામાવાળા નં.૨ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને પોતાના તા. ૩૦.૦૮.૨૦૧૪ ના આદેશથી યથાવત્ રાખતાં, એ જ વલણ અપનાવ્યું છે.

૧૦. તેથી, આ અદાલત સમક્ષ નિર્ધારણ માટે ઊભો થતો પ્રશ્ન એ છે કે ગ્રામ પંચાયત દ્વારા સર્વાનુમતે ઠરાવ પસાર કરવાથી અરજદાર વિરુદ્ધ, વ્યક્તિગત રીતે, સરપંચ તરીકે, અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) ની જોગવાઈઓ લાગુ પડે છે કે કેમ, અને શું સરપંચ તરીકેની પોતાની સત્તાઓનો કથિત દુરુપયોગ કર્યાના આ આધારે તેને પદ પરથી દૂર કરી શકાય કે નહીં.

૧૧. આ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવા માટે, કાનૂનની સંબંધિત જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે. અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) માં તે આધાર દર્શાવ્યાં છે જેના આધારે સરપંચ, અથવા ઉપા-સરપંચ, જે બાબત લાગુ પડે તે મુજબ, પદ પરથી દૂર કરી શકાય છે. ઉક્ત જોગવાઈ નીચે પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે:

૫૭. ૫૯ પરથી દૂર કરવું – (૧) સક્ષમ સત્તાધિકારી પંચાયતના કોઈપણ સભ્યને, સરપંચને અથવા, જે પ્રમાણે લાગુ પડતું હોય તે પ્રમાણે, ઉપસરપંચને, તેને સાંભળવાની તક આપ્યા બાદ અને તે બાબતમાં પંચાયતને યોગ્ય નોટિસ આપ્યા બાદ તથા તે જરૂરી માને તેવી તપાસ કર્યા બાદ, ૫૯ પરથી દૂર કરી શકે છે, જો એવો સભ્ય, સરપંચ અથવા, જે પ્રમાણે લાગુ પડતું હોય તે પ્રમાણે, ઉપસરપંચ પોતાના કર્તવ્યોના નિર્વહનમાં ગેરવર્તનનો દોષી થયો હોય અથવા કોઈ અપમાનજનક વર્તન કર્યું હોય અથવા પોતાની સત્તાઓનો દુરુપયોગ કરતો હોય અથવા આ અધિનિયમ હેઠળના પોતાના કર્તવ્યો અને કાર્યોના પાલનમાં સતત કસૂર કરતો હોય અથવા આ અધિનિયમ હેઠળના પોતાના કર્તવ્યો અને કાર્યો બજાવવા અસમર્થ થયો હોય. આ રીતે દૂર કરાયેલા સરપંચને અથવા, જે પ્રમાણે લાગુ પડતું હોય તે પ્રમાણે, ઉપસરપંચને, સક્ષમ સત્તાધિકારીના વિવેકાધિકારે, પંચાયતના સભ્યપદમાંથી પણ દૂર કરવામાં આવી શકે છે.

(૨) * (૩) * ** *”

૧૨. અરજદાર વિરુદ્ધનો આક્ષેપ એવો છે કે ગ્રામ પંચાયત દ્વારા ઉપરોક્ત ઠરાવ પસાર કરતી વખતે તેણે સરપંચ તરીકેની પોતાની સત્તાનો દુરુપયોગ કર્યો છે અથવા તેનો અયોગ્ય ઉપયોગ કર્યો છે. અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળ દૂર કરવાની સત્તા આકર્ષિત થશે કે નહીં અને ગ્રામ પંચાયત દ્વારા સર્વસંમતિથી પસાર કરાયેલા ઠરાવ માટે માત્ર અરજદારને જ જવાબદાર ઠરાવી શકાય કે નહીં, તેવા મુદ્દાઓ હવે વધુ વિવાદાસ્પદ રહ્યા નથી. આ અદાલતે કમલાબેન

રોહિતભાઈ પટેલ વિ. એડિશનલ ડેવલપમેન્ટ કમિશનર (સુપ્રા) ના મામલામાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“૬. ઉપરોક્ત રીતે વર્ણવાયેલા જવાબો સાથે વાંચવામાં આવે ત્યારે આક્ષેપોની પ્રકૃતિ દર્શાવે છે કે આ બધાં આક્ષેપો કેટલાક નાણાકીય અનિયમિતતાઓના સ્વરૂપના છે અને તે જ બાબત અરજદાર દ્વારા સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલી જણાય છે. વધુમાં, અરજદારના વ્યક્તિગત રીતે વિરુદ્ધ કોઈપણ પ્રકારનો આક્ષેપ નથી. અરજદાર વિરુદ્ધ એવો કોઈ આક્ષેપ નથી કે તેણે પોતાના લાભાર્થે કોઈ રકમ ગબન કરી હોય અથવા પંચાયતને કોઈ નુકસાન પહોંચાડ્યું હોય અથવા જાહેર હિતને કોઈ હાનિ પહોંચાડી હોય. આક્ષેપોમાં એવું દર્શાય છે કે વિકાસ કાર્યો અમલમાં મુકતી વખતે પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી એવી વાંધાની બાબત છે અને તે હેતુસર આ અદાલતના મત મુજબ હિસાબી પ્રક્રિયા માટે અરજદારને જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં અને આપવામાં આવેલા જવાબોથી તે બાબત સંપૂર્ણપણે સમજાવાઈ જાય છે. ફરજો નિભાવવામાં સરપંચની દોષિતતા અથવા દુરાચરણ અથવા અપમાનજનક વર્તન અથવા સત્તાનો દુરુપયોગ અથવા અધિનિયમ હેઠળની ફરજો અને કાર્યોના નિર્વહમાં સતત બેદરકારી વગેરેનો સંબંધ સંબંધીત વ્યક્તિના ભાગે રહેલા અંગત કલંક સાથે છે, પંચાયતે કલ્યાણાર્થે હાથ ધરેલા વિવિધ વિકાસ કાર્યોમાં બજેટ વગેરે બાબતે હિસાબી પ્રક્રિયા સાથે નહીં. એવું નથી કે આ અદાલત એ વિચારણા કરી રહી છે કે આક્ષેપો સાબિત થયા છે કે નહીં, પરંતુ આ અદાલત માત્ર એ પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે કે અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) માં દર્શાવાયેલા આધારોએ ચૂંટાયેલા સરપંચને

હટાવવા માટે કઈ પ્રકારના આક્ષેપોને સંબંધિત કહી શકાય. જો હાલના કેસમાં અરજદાર વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આક્ષેપોને કલમ ૫૭(૧) માં દર્શાવાયેલા દુરાચરણ વગેરેના આધારોથી સંબંધિત આક્ષેપો તરીકે સ્વીકારવામાં આવે, તો મારા મત મુજબ કોઈપણ ચૂંટાયેલ પદાધિકારી અથવા કાર્યકર સંબંધિત વ્યક્તિ વિરુદ્ધના એવા ગૌણ વાંધાઓથી મુક્ત રહી શકશે નહીં. આ બાબત પંચાયત દ્વારા, એટલે કે પંચાયત નામની સમગ્ર સંસ્થા દ્વારા, પંચાયત પાસ કરેલા ઠરાવોના આધારે કાર્યોના નિર્વહ સાથે સંબંધિત છે અને આવા આક્ષેપોના આધારે કોઈ એક વ્યક્તિને જવાબદાર ઠેરવી તેને ચૂંટાયેલા પદ પરથી હટાવવાનો ભોગ બનવા મજબૂર કરી શકાય નહીં. જ્યાં સુધી હટાવવાના પ્રયત્ન હેઠળ આવેલા ચૂંટાયેલા પદાધિકારી વિરુદ્ધ વ્યક્તિગત સ્વરૂપનું કંઈક ન હોય ત્યાં સુધી અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) નો આશ્રય લઈ શકાય નહીં. હિસાબી પ્રક્રિયા અથવા તેમાં રહેલી અનિયમિતતાઓના આધારે, જો હોય તો, પંચાયતના કોઈ એક ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને દુરાચરણનો કેસ ઊભો થાય તેવી રીતે જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં. જો આવા આક્ષેપોને અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) ના હેતુસરના આક્ષેપો માનવામાં આવે, તો એવી બેઠકોમાં ભાગ લેનાર પંચાયતનો કોઈપણ ચૂંટાયેલ સભ્ય અરજદારે જે પરિણામો ભોગવ્યા છે તેમાંથી બચી શકશે નહીં. આ અદાલતના મત મુજબ, ચૂંટાયેલા પદાધિકારીને હટાવવાના હેતુસર તેના વ્યક્તિગત રીતે વિરુદ્ધ ઠોસ અને વિશ્વસનીય સામગ્રી હોવી આવશ્યક છે, જે અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) માં ઉલ્લેખિત દુરાચરણ વગેરેના આધારોથી સંબંધિત હોવી જોઈએ, અને તેથી હું માનું છું કે હાલના કેસમાં સૌપ્રથમ

કારણદર્શક નોટિસ જાતે જ સંપૂર્ણપણે ભ્રાંતિપૂર્ણ હતી. કારણદર્શક નોટિસના રચયિતાએ અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) ના વાસ્તવિક અભિમુખને મૂલવવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી હતી અને કારણદર્શક નોટિસ સ્વયં સંપૂર્ણપણે દિશાભ્રષ્ટ હતી.

૭. વર્તમાન કેસના તથ્યોમાં, તમામ આક્ષેપોને તેમના ઉપરથી દેખાતા મૂલ્યે સત્ય માનવામાં આવે તોય, વધુમાં વધુ તે દેખરેખ સંબંધિત બેદરકારીનો કેસ સૂચવે છે. આ અદાલતના મત મુજબ, તેને અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) માં કલ્પાયેલ દુરાચરણ અથવા કલંકજનક વર્તન અથવા સત્તાનો દુરુપયોગ અથવા ફરજના પાલનમાં નિષ્ફળતા સમકક્ષ ગણાવી શકાય નહીં.

*** **

ઉદયસિંહ શંકરસિંહ ઝાલા વિ. એસ.ડી. માં વડારા અને અન્ય, જે ૧૯૯૫ (૨) ગુજરાત કરન્ટ ડિસિઝન્સ, પૃ. ૩૮૬ માં અહેવાલિત છે, તેમાં આ અદાલતે એવો અભિપ્રાય લીધો હતો કે સરપંચ દ્વારા કથિત ગેરકાયદેસર ટોલ વસૂલાતના આધારે સરપંચને પદ પરથી દૂર કરવો ભૂલભર્યો હતો, કારણ કે ટોલ વસૂલવાની સત્તા પંચાયત દ્વારા આપવામાં આવી હતી અને આવી ટોલ વસૂલાત માત્ર સરપંચ દ્વારા નહીં પરંતુ પંચાયતના સામૂહિક નિર્ણયથી કરવામાં આવી હતી અને તેથી સરપંચને પદ પરથી દૂર કરવું ગેરકાયદેસર ઠરાવવામાં આવ્યું હતું.

લાલાધર પ્રાગજી અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્યનો કેસ, જે ૧૯૯૫ (૨) ગુજરાત કરન્ટ ડિસિઝન્સ, પૃષ્ઠ ૬૮૬ માં અહેવાલિત છે, તે પદચ્યુતિનો

કેસ નહોતો પરંતુ ભૂતપૂર્વ સરપંચ અને ઉપસરપંચ દ્વારા ઘરવેરો લાદવામાં થયેલી નિષ્ફળતાના કારણે થયેલ હોવાનું આક્ષેપિત નુકસાનની વસૂલાતનો કેસ હતો. અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે નિષ્ક્રિયતા અથવા નિષ્ફળતા સમગ્ર પંચાયતની હતી અને કોઈ એક વ્યક્તિગત સભ્યની નહોતી. ” (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૩. લાલાધર પ્રાગજી અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૬. * ** રાજ્ય સરકાર અને સક્ષમ સત્તાધિકારીના નિયંત્રણને આધીન રહીને, ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૮(જ)માં જોગવાઈ મુજબ, ગ્રામ પંચાયતને તેવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો, તેવી કાર્યો અને ફરજો બજાવવી અને તેવી જવાબદારી તથા અધિકારિતાઓ ધરાવવી પડે છે, જેમનો ઉદ્દેશ ઉક્ત અધિનિયમ અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા અથવા તેના અધિન કરવામાં આવ્યો હોય. તેથી, ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૭૮(૧એ) હેઠળ ગ્રામ પંચાયત પર જે ફરજ મૂકવામાં આવી છે, એટલે કે પંચાયત માટે ઈમારતો અને જમીનો પર કર લાદવો ફરજિયાત બનાવવામાં આવ્યો છે, તે ફરજ પંચાયતના કોઈ એકલ સભ્ય પર નહીં પરંતુ સમગ્ર પંચાયત પર છે, જે પોતાની બેઠકમાં સામૂહિક નિર્ણય લે છે. ” (ભાર મુકવામાં આવ્યો છે)

૧૪. ઉદયસિંહ શંકરસિંહ ઝાલા વિ. એસ.ડી. વાડેરા એડિશનલ ડેવલપમેન્ટ કમિશનર અને અન્ય (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૩. * *** ઉક્ત નિયમોની નિયમ ૧૪૪ને અનુસૂચિ સાથે વાંચતાં, ગ્રામ પંચાયતને ઠરાવ તારીખ ૨૦-૯-૧૯૯૦ દ્વારા જે રીતે કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં

આવ્યો હતો તે મુજબ નિર્ધારિત મહત્તમ દરે ટોલ લાદવાનો અધિકાર સ્પષ્ટપણે આપવામાં આવેલ છે. આ બાબતના આ પાસા ઉપરાંત, અભિલેખ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ટોલ લાદવાનો નિર્ણય પંચાયત દ્વારા સામૂહિક રીતે લેવામાં આવ્યો હતો અને તેને સરપંચનું કૃત્ય કહી શકાય તેમ નથી. પંચાયતના આવા સામૂહિક નિર્ણયોનું ક્યારેય સરપંચ તરફથી થયેલ દુરાચરણ તરીકે અથવા સરપંચ તરીકેની હોદ્દાની સત્તાનો દુરુપયોગ સમકક્ષ કૃત્ય તરીકે વર્ણન કરી શકાય નહીં.” (ભાર આપેલ)

૧૫. આ અદાલત દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૬૨૦૨ ઓફ ૨૦૦૧ માં તા. ૩૧.૦૭.૨૦૦૨ ના રોજ આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં, કમલાબેન રોહિતભાઈ પટેલ વિ. એડિશનલ ડેવલપમેન્ટ કમિશનર ના કેસમાં લેવાયેલા તે જ દ્રષ્ટિકોણને નીચે મુજબ ધરાવતા સ્વીકારવામાં આવ્યો છે:

“૮. ઉપરોક્તથી ઉપરાંત, નોંધ પર એ પણ આવ્યું છે કે ચોરાના ધ્વંસનો નિર્ણય તથા જૂની ઈંટોના ઉપયોગ અંગેનો નિર્ણય અરજદારે ગ્રામ પંચાયતના સરપંચ તરીકે પોતાની વ્યક્તિગત હેસિયતમાં લીધો નહોતો. ગ્રામ પંચાયતની સામાન્ય સભાના ઠરાવના અનુસંધાને આ કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી અને ગ્રામ પંચાયતના કાર્યકારી વડા તરીકે સરપંચે ઉક્ત ઠરાવનો અમલ કર્યો હતો. તેથી, જ્યારે ગ્રામ પંચાયત દ્વારા પસાર કરાયેલા ઠરાવના આધારે સરપંચે નિર્ણય લીધો હોય, ત્યારે એવું કહી શકાય નહીં કે માત્ર સરપંચ જ વ્યક્તિગત રીતે જવાબદાર છે અથવા કોઈ પણ સ્થિતિમાં એવું કહી શકાય નહીં કે સરપંચે એવું કોઈ દુરાચરણ કર્યું છે, જેથી અધિનિયમની કલમ ૫૭ હેઠળ હટાવવાની સત્તા

આકર્ષાય. મારા મત મુજબ, આ મુદ્દો આ અદાલતના "લાલાધર પ્રાગજી અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય", જે ૧૯૯૬(૨) જી.એલ.આર., ૨ માં અહેવાલિત છે, તથા "ઉદયસિંહ શંકરસિંહ ઝાલા વિ. વધેરા વધારાના વિકાસ એસ.ડી. કમિશનર અને અન્ય", જે ૧૯૯૬(૨) જી.એલ.આર., ૩૪૯ માં અહેવાલિત છે, એવા નિર્ણયોથી આવરી લેવાયેલો છે. તેથી, કારણ કે મુદ્દો ઉપરોક્ત ચુકાદાથી આવરી લેવાયેલો છે, મને ઉક્ત પાસાની ચર્ચા કરવી આવશ્યક જણાતી નથી, ખાસ કરીને જ્યારે એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે અરજદારની કાર્યવાહી ગ્રામ પંચાયતના નિર્ણયના અનુસંધાને હતી." (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૬. સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઉપરોક્ત ચુકાદાનો અરજદાર દ્વારા તેમની સમક્ષ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ તેને વિચારણામાં લેવામાં આવ્યો નથી. તેના વિરુદ્ધ, સામાવાળા નં. ૧ એ એવો ઉલ્લેખ કરીને ઉક્ત ચુકાદાને ભિન્ન પાડવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે કે અરજદાર, સરપંચ હોવાને કારણે, ગ્રામ પંચાયતનો કાર્યકારી વડા છે અને મદની ડેવલપર્સને વિકાસની મંજૂરી આપતો ઠરાવ પસાર થાય તે પહેલાં તેમણે નિયમો અને વિનિયમોને ધ્યાનમાં લેવા જોઈતા હતા. નોંધપર રહેલી સામગ્રી પરથી એવું પ્રતિપત્ત થાય છે કે અરજદાર વિરુદ્ધ એકમાત્ર આક્ષેપ એટલો જ છે કે ગ્રામ પંચાયતે મદની ડેવલપર્સને વિકાસની મંજૂરી આપતો સર્વાનુમતે ઠરાવ પસાર કર્યો છે. અરજદાર વિરુદ્ધ એવો કોઈ આક્ષેપ નથી કે તેમની કોઈ વ્યક્તિગત ક્રિયાના પરિણામે ગ્રામ પંચાયતને આર્થિક નુકસાન થયું છે અથવા તેમને

ગેરકાયદેસર આર્થિક લાભ થયો છે. ઠરાવ ગ્રામ પંચાયત દ્વારા સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો છે અને જો સામાવાળાઓનો એવો મત હતો કે કોઈપણ કારણસર આ ઠરાવને ચથાવત્ રહેવા દેવામાં આવી શકતો નથી, તો તેમના માટે અધિનિયમની કલમ ૨૪૮ હેઠળ તેને સ્થગિત કરાવવા માટે કાર્યવાહી કરવી ખુદી હતી. પંચાયતના સમગ્ર મંડળ દ્વારા ઠરાવ પસાર કરવો, અરજદાર દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે કરાયેલ દુર્વ્યવહાર અથવા સત્તાનો દુરુપયોગ કહેવાઈ શકે નહીં. તે માત્ર અરજદારનું વ્યક્તિગત કૃત્ય નથી, પરંતુ ગ્રામ પંચાયતના ચૂંટાયેલા સભ્યોના સમગ્ર મંડળનો સામૂહિક નિર્ણય છે. તેથી, કલમ ૫૭(૧) ના ઘટકો વર્તમાન મામલામાં સ્પષ્ટપણે આકર્ષિત થતા નથી. દુર્વ્યવહાર અથવા સત્તાનો દુરુપયોગ એ સરપંચે પોતાની વ્યક્તિગત હેસિયતમાં કરેલા કૃત્ય સાથે સંકળાયેલ હશે અને ગ્રામ પંચાયત દ્વારા સર્વાનુમતે પસાર કરાયેલા એવા ઠરાવને આવરી લેશે નહીં, જેના માટે માત્ર સરપંચ જવાબદાર નથી. વધુમાં, માત્ર ઠરાવ પસાર કરવો, સ્વયંમાં, ગેરકાયદેસર કૃત્ય નથી. જો કોઈ રીતે તે આક્ષેપાર્થ જણાય તો ઠરાવ રદ કરી શકાય છે.

૧૭. અરજદાર એક ચૂંટાયેલ પ્રતિનિધિ છે. અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળ પદ પરથી દૂર કરવાના પરિણામોની ગંભીરતા એવી છે કે સક્ષમ સત્તાધિકારીમાં નિહિત સત્તા, આ કેસમાં સામાવાળા નં. ૨, એ સાવચેતીપૂર્વક અને વિવેકપૂર્ણ રીતે ઉપયોગમાં લેવાય તેવી છે, કારણ કે નિયમિત રીતે ચૂંટાયેલા સરપંચને પદ પરથી દૂર કરવાથી ગંભીર નાગરિક પરિણામો ઉપસ્થિત થાય છે. ઈન શાદા કૈલાશ મિત્તલ વિ. સ્ટેટ ઓફ એમ.પી., જે એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી.

૩૪૫૦ માં અહેવાલિત છે, તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે: “૧૮. કોઈ સમિતિના પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ અથવા અધ્યક્ષને દૂર કરવા માટે કલમ ૪૧—એ હેઠળ કાર્યવાહી કરવા બાબતે, રાજ્ય સરકારને કોઈપણ અપીલની જોગવાઈ વિના સત્તા અપાઈ છે. દૂર કરવાની કાર્યવાહી સંબંધિત પદાધિકારીના વ્યક્તિગત તથા જાહેર જીવન પર ગંભીર કલંક મૂકે છે અને આગામી કાર્યકાળ માટે તેવા પદ પર રહેવા માટે તેની/તેણીની અયોગ્યતા પણ સર્જી શકે છે. તેથી, આ સત્તાનો ઉપયોગ પદાધિકારીની સ્થિતિ પર ગંભીર નાગરિક પરિણામો ઉપજાવે છે. કલમ ૪૧—એ ની જોગવાઈઓમાં આ સત્તાનો ઉપયોગ કઈ રીતથી કરવો તે અંગે પૂરતી માર્ગદર્શિકા નથી, સિવાય કે જેના વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે તે પદાધિકારીને સાંભળવાની વાજબી તક આપવામાં આવવી આવશ્યક છે. સત્તાના સ્વરૂપ અને તેના ઉપયોગથી ઊભા થતા પરિણામોને ધ્યાનમાં રાખતાં એમ માનવું પડે કે આવી સત્તાનો રાજ્ય સરકાર દ્વારા ઉપયોગ માત્ર અત્યંત મજબૂત અને ભારપૂર્ણ કારણોસર જ થઈ શકે. ચૂંટાયેલા પદના ધારકે ફરજોના નિર્વહનમાં કરેલી નાની અનિયમિતતાઓ માટે આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરવો નહીં. આ જોગવાઈનું કડક રીતે અર્થઘટન કરવું જોઈએ, કારણ કે પદધારક ચૂંટણી દ્વારા તે પદે આવે છે અને તેને કારોબારી આદેશ દ્વારા તે પદથી વંચિત કરવામાં આવે છે, જેમાં મતદારોને ભાગ લેવાની કોઈ તક હોતી નથી.” (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૮. વર્તમાન કેસમાં, આ અદાલત એવું નિષ્કર્ષે પહોંચી છે કે સામાવાળા નં. ૨ એ અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ એવા આધારોએ કર્યો છે, જે કાયદાની રૂઝવણી જોગવાઈ સાથે સંબંધિત નથી. સામાવાળા નં. ૧ એ,

અપીલમાં, અરજદાર તરફથી ઉદ્ઘૃત કરાયેલ આ અદાલતના ચુકાદાને પણ ધ્યાનમાં લીધા વગર, સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશને યાંત્રિક રીતે ચથાવત્ રાખ્યો છે.

૧૯. સામાવાળા નં. ૨ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ શ્રીમતી સેજલ કે. માંડવિયાએ ગણપત મોહનભાઈ વસાવા વિ. એડિશનલ ડેવલપમેન્ટ કમિશનર (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતના એક ચુકાદા પર આધાર મૂક્યો છે. સમગ્ર ચુકાદાનો અવલોકન કરતાં, આ અદાલત સમજી શકતી નથી કે વર્તમાન કેસમાં આ ચુકાદો કેવી રીતે સંબંધિત થઈ શકે, કારણ કે તે અધિનિયમની કલમ ૫૭(૩) ના અર્થક્ષેત્રમાં ફરિયાદી “વ્યથિત વ્યક્તિ” ગણાય કે નહીં, તે મુદ્દા પર આપવામાં આવ્યો છે. સામાવાળા નં. ૨ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે ઉક્ત ચુકાદાની પ્રથમ હેડ-નોટ પર આધાર મૂક્યો છે, જે નીચે મુજબ છે: “(એ) ગુજરાત પંચાયતો અધિનિયમ, ૧૯૯૩- કલમ ૫૭(૧)- સરપંચ અથવા ઉપસરપંચને પદ પરથી દૂર કરવાની કાર્યવાહી – વિવેકાધિકાર સંપૂર્ણપણે સાંવિધાનિક સત્તાધિકારી પાસે રહેલો છે- અદાલત અથવા કોઈ અન્ય વ્યક્તિ તે બાબતમાં કોઈ દિશાનિર્દેશ આપી શકતા નથી.”

૨૦. ઉપરોક્તના આધારે એવી દલીલ રજૂ કરવામાં આવે છે કે અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની વિવેકાધિકાર સામાવાળા નં. ૨ પાસે રહેલો છે અને તેનો ઉપયોગ કાયદા મુજબ કરવામાં આવ્યો છે.

૨૧. આ અદાલતના મતાનુસાર, વર્તમાન કેસમાં સામાવાળા નં. ૨ના વિદ્વાન વકીલે તે ચુકાદાનું ગેરઅર્થઘટન કરીને ખોટી રીતે તેનો અમલ કર્યો છે, જ્યારે તે કતર્થ લાગુ પડતો જ નથી.

૨૨. અદાલતને નોંધ પરના સામગ્રીમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સામાવાળા નં.૨ એ કાયદા અનુસાર તેને સોંપાયેલ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કર્યો નથી, કારણ કે અરજદારને સરપંચના પદ પરથી દૂર કરવામાં આવ્યો છે જ્યારે નોંધ પર એવું દર્શાવતું કોઈપણ સામગ્રી નથી કે તેણે તે હેસિયતમાં પોતાના પદનો દુરુપયોગ કર્યો હોય. વર્તમાન કેસમાં અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧)ના તત્વો જરાય આકર્ષિત થતા નથી. તેના વિપરીત, સામાવાળા નં.૨ એ દૂર કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ સામાન્ય રીતે અને નબળા તેમજ તુચ્છ આધારોએ કર્યો છે. કારણ દર્શાવો નોટિસમાં કરાયેલા અન્ય આક્ષેપો (અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) સિવાયના) વિવાદિત આદેશમાં પરિણમ્યા નથી. તેમ છતાં, કારણ દર્શાવો નોટિસ જે રીતે ઘડવામાં આવી છે તે ચોક્કસ હદ સુધી મનનો યોગ્ય ઉપયોગ ન થવાનો સંકેત આપે છે, તેમજ અરજદારને તેની દૂરબસ્તી, અયોગ્યતા કે સસ્પેન્શનમાં પરિણમે તેવી કાયદાની તમામ સંભવિત જોગવાઈઓ હેઠળ, કલ્પિત તમામ દુર્વર્તનો માટે તેમાં ગોઠવી દેવાનો પ્રયાસ દર્શાવે છે. અંતે, અરજદાર વિરુદ્ધ કાર્યવાહી માત્ર અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) હેઠળ જ કરવામાં આવી છે. આ કાર્યવાહી અનુચિત અને કાયદેસર રીતે અસંગત હોવાનું જણાય છે.

૨૩. સામાવાળા નં. ૩ તરફથી વિદ્વાન વકીલે બથુતમલ રાયચંદ ઓસવાલ વિ. લક્ષ્મીબાઈ આર. તરતા (ઉપરોક્ત) ના સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર

મૂક્યો છે, જેમાં ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ વડી અદાલતની સત્તાઓનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે અને એવો નિષ્કર્ષ આપવામાં આવ્યો છે કે, જ્યારે વિધાનમંડળે અપીલનો હક પ્રદાન કર્યો ન હોય અને હકીકતોના પ્રશ્નો અંગે અધિનસ્ત અદાલત અથવા અધિકરણના નિર્ણયને અંતિમ બનાવ્યો હોય, ત્યારે વડી અદાલત અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળના અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગના બહાને પોતાને અપીલની અદાલતમાં રૂપાંતરિત કરી શકતી નથી.

૨૪. ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંત વિવાદાસ્પદ થઈ શકે તેમ નથી. તેમ છતાં, તે વર્તમાન કેસના તથ્યોને લાગુ પડતો નથી. આ અદાલત કોઈ તથ્યાત્મક નિષ્કર્ષો નોંધતી નથી, પરંતુ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરી રહી છે, જેથી સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ના આક્ષેપિત આદેશો કાયદા અનુસાર પસાર કરવામાં આવ્યા છે કે નહીં તે નિર્ધારિત કરી શકાય.

૨૫. સામાવાળા નં.૩ તરફથી ઉલ્લેખિત બીજો ચુકાદો મોહમ્મદ યુસુફ વિ. ફૈજ મોહમ્મદ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે: “૧૩. જેમ અહીં પહેલાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેમ, વડી અદાલતે રિટ અરજી મંજૂર કરી હતી અને તે દ્વારા નીચલી અદાલત તેમજ પુનર્વિચાર અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને તે માટે કોઈ કારણ આપ્યા વિના રદ કર્યા હતા. ભારતના બંધારણની કલમો ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ વડી અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે. તે નીચલી અદાલત અને પુનર્વિચાર અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને માત્ર મર્યાદિત આધાર પર જ રદ કરી શકતી હતી,

અર્થાત્ ગેરકાયદેસરતા, અતાર્કિકતા અને પ્રક્રિયાત્મક અયોગ્યતા. વડી અદાલતે એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો નહોતો કે ન્યાયનો નોંધપાત્ર ભંગ થયો હતો અથવા નીચલી અદાલત તેમજ પુનર્વિચાર અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોમાં રેકૉર્ડના મુખપૃષ્ઠ પર સ્પષ્ટ દેખાતી એવી ભૂલ હતી કે જેના કારણે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેના પર્યાવેક્ષણ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવો વાજબી બને.”

૨૬. આ અદાલત પોતાની સમક્ષ આવેલા કેસના તથ્યોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રતિપાદિત કરેલા ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંતો અંગે કોઈ વિવાદ ધરાવતી નથી. તેમ છતાં, ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો વર્તમાન કેસને લાગુ પડશે નહીં.

૨૭. અગાઉ ઠરાવવામાં આવ્યું તેમ, વર્તમાન મામલામાં સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ દ્વારા પડકારાયેલ આદેશો પસાર કરતી વખતે ન્યાયનો નોંધપાત્ર ભંગ થયો છે, અને તે અધિનિયમની કલમ ૫૭(૧) ની આવશ્યકતાઓ સાથે સુસંગત નથી.

૨૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાની સંચિત અસર એવી છે કે, આ અદાલતના વિચારપૂર્વકના મત મુજબ, બંને આક્ષેપિત આદેશો રદ કરવામાં આવવા યોગ્ય છે. પરિણામે, સામાવાળા નં. ૨-જિલ્લા વિકાસ અધિકારી દ્વારા પારિત તા. ૩૦.૦૬.૨૦૧૪નો આદેશ તથા સામાવાળા નં. ૧-વધારાના વિકાસ કમિશનર દ્વારા પારિત તા. ૩૦.૦૮.૨૦૧૪નો આદેશ, આથી રદ કરવામાં આવે છે. અરજદારને કઠોર ગ્રામ પંચાયતના સરપંચ તરીકે તાત્કાલિક અસરથી પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવશે.

૨૯. અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. તે અનુસાર, નિયમને સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ કરવામાં આવતો નથી.

(એસ.એમ.ટી. અભિલાષા કુમારી, ન્યાયાધીશ) દલીલ

શ્રી કુનલ શાહ, સામાવાળા નં. ૩ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી બી.એ. સુરતી
માટેના વિદ્વાન વકીલ, અરજ કરે છે કે આ ચુકાદા પર ત્રણ અઠવાડિયાની
અવધિ માટે સ્થગિતી આપવામાં આવે. આ અરજ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.
પ્રત્યક્ષ તામિલને પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(શ્રીમતી અભિલાષા કુમારી, ન્યાયમૂર્તિ)

Translation of this judgment is provided by M/s Hyperlink
E-Solutions Pvt. Ltd.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.